

TURIZM TURLARI VA O'ZBEKISTONDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Sadullayev Alisher Akmalovich

“A TOUR TOURISM” MCHJ iqtisodchisi

Turizm – bu insonlarning ma'lum maqsadlar (dam olish, ko'rik-tan osh, madaniy almashinuv, biznes yoki diniy ehtiyojlar) bilan doimiy yashash joyidan vaqtincha chiqib, boshqa hududlarga sayohat qilish faoliyatidir. Turizm turlari ularning mazmuni, maqsadi va amalga oshirilish usullariga qarab farqlanadi. O'zbekiston – o'zining boy tarixiy merosi, noyob tabiiy landshaftlari va milliy madaniyati bilan turizmning turli turlarini rivojlantirish uchun katta salohiyatga ega davlat hisoblanadi. Ushbu tezisda turizmning asosiy turlari va ularning O'zbekiston sharoitida rivojlanishining nazariy asoslari tahsil etiladi.

Turizm turlari quyidagicha tasniflanadi:

- madaniy turizm – tarixiy obidalar, muzeylar, madaniy meros obyektlarini o'rganishga qaratilgan sayohatlar;
- ekoturizm – tabiatni muhofaza qilish va mahalliy ekotizimlarni o'rganishga yo'naltirilgan sayohatlar;
- qishloq turizmi – qishloq hayoti va an'analarini tatib ko'rishga qaratilgan faoliyat;
- sog'lomlashtirish turizmi – mineral suvlar, loy va iqlim sharoitidan foydalangan holda davolanish va dam olish;
- biznes turizmi – kongresslar, ko'rgazmalar, seminarlar va korporativ tadbirlarga ishtirok etish;
- diniy turizm – ziyoratgohlarga tashrif buyurish va diniy marosimlarda qatnashish;
- gastronomik turizm – milliy oshxona an'analarini o'rganish va tatib ko'rishga qaratilgan sayohatlar;
- sport turizmi – sport musobaqalari va faol dam olish turlarini o'z ichiga oladi.

O'zbekistonda turizmni rivojlantirishning nazariy asoslarini tushunish uchun bir qator nazariy kontsepsiyalarni ko'rib chiqish zarur. Birinchidan, barqaror turizm nazariyasi ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlik tamoyillarini uyg'unlashtiradi. B. Bramwell va L. Lanening tadqiqotlariga ko'ra, barqaror turizm mahalliy aholi manfaatlarini hisobga olgan holda tabiiy va madaniy resurslardan og'ishmasdan foydalanishni nazarda tutadi. O'zbekistonning noyob tabiiy landshaftlari (masalan, Ustyurt platosi, Chatqol tog'lari) barqaror turizmni rivojlantirish uchun muhim imkoniyat yaratadi. Ikkinchidan, klaster nazariyasi turizm sohasida ham samarali qo'llanilishi mumkin. M. Porterning ta'kidlashicha, bir-biri bilan bog'liq korxonalar va institutlarning geografik yaqinligi sinergiya effektini yaratadi. Samarqand, Buxoro va Xiva kabi shaharlarda tarixiy obidalar atrofida turizm klasterlarini shakllantirish infratuzilma va xizmatlar sifati yaxshilanishiga olib kelishi mumkin. Uchinchidan, mintaqaviy rivojlanish nazariyasi turizmni iqtisodiy o'sish va mintaqalararo muvozanatni ta'minlovchi omil sifatida ko'rib chiqadi. J. Fridmanning ta'kidlashicha, mintaqaning o'ziga xos resurslari va madaniy merosidan

samarali foydalanish mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirishga xizmat qiladi. O'zbekistonning har bir viloyati o'ziga xos turistik potentsialga ega – Samarqand va Buxoroda madaniy turizm, Farg'ona vodiysida qishloq turizmi, Qoraqalpog'istonda ekoturizm rivojlantirilishi mumkin. To'rtinchidan, yangi iqtisodiy geografiya nazariyasi turizmning aglomeratsiya va masshtab iqtisodiyasi effektlarini o'rganadi. P. Krugmanning fikricha, yirik turistik markazlarning rivojlanishi atrofdagi hududlar ham rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Toshkent va Samarqand kabi yirik shaharlar mintaqaviy turizmning markazlari sifatida maydonga chiqishi mumkin.

O'zbekistonda turizmni rivojlantirishda quyidagi strategik yo'nalishlar ustuvor hisoblanadi: infratuzilmani modernizatsiya qilish – transport tarmoqlarini, mehmonxona xizmatlarini va kommunikatsiya tizimlarini yaxshilash; kadrlar tayyorlash – turizm sohasida malakali mutaxassislar tayyorlash va xizmat ko'rsatish madaniyatini oshirish; marketing va brending – O'zbekistonning turistik imidjini shakllantirish va xalqaro bozorda raqobatbardoshligini oshirish; qonunchilik bazasini takomillashtirish – investitsiyalarni jalb qilish va biznes muhitini yaxshilash uchun qulay shart-sharoitlar yaratish; xalqaro hamkorlikni rivojlantirish – chet el turistik kompaniyalari va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kuchaytirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bramwell, B., & Lane, B. (2012). Tourism Governance: Critical Perspectives on Governance and Sustainability. Routledge.
2. Cohen, E. (2012). The Sociology of Tourism: Approaches, Issues, and Findings. Annual Review of Sociology.
3. Friedmann, J. (1966). Regional Development Policy: A Case Study of Venezuela. MIT Press.
4. Porter, M. (1998). Clusters and the New Economics of Competition. Harvard Business Review.
5. O'zbekiston Respublikasi qonuni (2019). "Turizm faoliyatini rivojlantirish to'g'risida". Lex.uz.
6. UNWTO (2021). Sustainable Tourism for Regional Development. World Tourism Organization.